POMORSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W LUBANIU

NAUKA DLA ROLNICTWA

Gospodarstwa opiekuńcze jako innowacyjna forma działalności pozarolniczej.

Agnieszka Pestka

LUBAŃ 2023

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”,
Instytucja zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
– Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej
„Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
Operacja opracowana przez Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu

POMORSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W LUBANIU

Gospodarstwa opiekuńcze jako innowacyjna forma działalności pozarolniczej

Agnieszka Pestka

Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu

ISBN 978-83-63125-54-7

Autor:

Agnieszka Pestka

Główny specjalista ds. rozwoju obszarów wiejskich

Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu

Projekt okładki, opracowanie graficzne i skład tekstu:

Magdalena Dublinowska

Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw

Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu

©Copyright by Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu
Lubań 2023

Wszystkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie, przetwarzanie i rozpowszechnianie bez zgody PODR w Lubaniu jest zabronione

Nakład: 2000 szt.

Druk:

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”
Instytucja zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
– Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej
„Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
Operacja opracowana przez Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu

CZYM JEST GOSPODARSTWO OPIEKUŃCZE?

Gospodarstwo opiekuńcze to miejsce, gdzie świadczona jest usługa opiekuńcza w gospodarstwie rolnym, mająca na celu m. in. opiekę nad osobami starszymi. Jest to działalność towarzysząca, która ma uatrakcyjnić pobyt w gospodarstwie rolnym i zapewnić dodatkowe źródło dochodu dla rolnika. Planuje się, aby definicja gospodarstwa opiekuńczego została skodyfikowana w ustawie o pomocy społecznej, gdzie znalazłyby się zapisy określające warunki i zakres świadczenia opieki przez gospodarstwa rolne i standardy, jakie powinna ona spełniać. Należy wspomnieć, iż w gospodarstwie opiekuńczym musi zostać zachowana równowaga pomiędzy działalnością rolniczą a działalnością o charakterze opiekuńczym.

Idea zielonej opieki, czyli łączenia działalności rolniczej z usługami społecznymi, obecna jest w Polsce od wielu lat. Dotarła do nas z Europy Północnej i Zachodniej, gdzie gospodarstwa te rozwijają się bardzo dynamicznie. Prekursorem tej idei w Polsce jest Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie, które jako jedno z pierwszych zaczęło wdrażać koncepcję gospodarstw opiekuńczych. Dzięki niemu powstało dużo inicjatyw związanych z opieką społeczną na terenach wiejskich. W ślad za nim włączył się Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie, który zrealizował wiele pilotażowych projektów związanych z zieloną opieką. To dzięki nim, na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, na bazie gospodarstw rolnych, powstał szereg gospodarstw opiekuńczych.

Rolnictwo społeczne to coraz bardziej rozwijające się w Europie innowacyjne podejście do rolnictwa wielofunkcyjnego i usług społecznych na poziomie lokalnym. Przyczynia się do integracji i polepszenia samopoczucia osób o szczególnych potrzebach, a w szczególności osób starszych. Rolnictwo społeczne dysponuje różnego rodzaju określeniami, takimi jak: rolnictwo opiekuńcze (care farming), rolnictwo dla zdrowia (farming for health) czy zielona opieka (green care). Angażowanie i podejmowanie różnych form aktywności przez osoby starsze w ramach gospodarstwa opiekuńczego ma charakter terapeutyczny, integracyjny i opiekuńczy. Inicjowanie takich działań dla osób starszych i potrzebujących opieki przyczynia się do poprawy ich samopoczucia, włączenia społecznego i stanu zdrowia psychicznego. Kontakt z naturą oraz uczestnictwo w drobnych pracach gospodarskich wpływa na poprawę ich samooceny i ułatwia funkcjonowanie w życiu społecznym.

Warsztaty kiszenie warzyw

Gospodarstwa opiekuńcze ciągle się rozwijają i zwiększają zakres swoich usług. Bardzo ważne jest dopasowanie oferty gospodarstwa do wymagań i potrzeb podopiecznych. Ciągłe dokształcanie się właścicieli gospodarstw rolnych w tej tematyce, pozwoli lepiej współpracować i rozwiązywać ewentualne problemy z zapewnieniem odpowiedniego wsparcia potrzebującym.

Rolnictwo społeczne łączy dwie koncepcje: rolnictwo wielofunkcyjne i usługi społeczne, w tym opiekę zdrowotną na poziomie lokalnym. Rozwiązanie to ma na uwadze dostarczenie pomocy ludziom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, a także zrobienie czegoś pożytecznego dla lokalnej społeczności. Pozwoli to na zwiększenie dochodów gospodarstwa, zagospodarowanie niewykorzystanych pomieszczeń w gospodarstwie i zasobów siły roboczej. Opieka w gospodar-

stwie rolnym ma wiele aspektów pożytecznych, które bardzo pozytywnie wpływają na zdrowie i psychikę człowieka.
Możemy wyodrębnić różnego rodzaju terapie, które pozwolą stymulować rozwój emocjonalny osób potrzebujących opieki. Mogą to być spacery i aktywność na świeżym powietrzu, terapia poprzez ogrodnictwo lub kontakt ze zwierzętami, wspólne przygotowywanie i spożywanie posiłków, robienie przetworów, a także terapia poprzez sztukę, np. rękodzieło.

Istnieją dwie możliwości świadczenia opieki osobom starszym: dzienna i całodobowa. Opieka całodobowa może być świadczona w formie działalności gospodarczej w zakresie opieki całodobowej lub rodzinnego domu pomocy. Opieka dzienna zaś w formie podmiotu ekonomii społecznej, działalności gospodarczej lub w formie zaproponowanej przez konsorcjum GROWID.

ZASADY PROWADZENIA GOSPODARSTWA OPIEKUŃCZEGO

Opieka całodobowa

DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA w zakresie prowadzenia placówki, zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku.

RODZINNY DOM POMOCY pełni rolę usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu zamieszkujących wspólnie osób wymagających z powodu wieku lub niepełnosprawności wsparcia w tej formie.

Rodzinny dom pomocy jest prowadzony na podstawie umowy zawartej przez osobę fizyczną albo organizację pożytku publicznego z gminą właściwą ze względu na miejsce położenia rodzinnego domu pomocy. Jest to najbardziej zbieżna forma opieki całodobowej z ideą opieki w gospodarstwach rolnych.

Nie rekomenduje się innych form opieki z działalnością rolniczą. Łatwiejsza do pogodzenia z działalnością rolniczą jest opieka dzienna niż całodobowa. Obecnie jej świadczenie wymaga rozpoczęcia działalności gospodarczej.

W ramach projektu GROWID przygotowano propozycję przepisów, które ułatwią łączenie działalności rolniczej i opieki dziennej.

Opieka dzienna

PODMIOTY EKONOMII SPOŁECZNEJ:

- **organizacje pozarządowe** oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
- **spółdzielnie socjalne;**
- **spółdzielnie pracy, w tym spółdzielnie inwalidów, niewidomych oraz produkcji rolnej;**
- **przedsiębiorstwa społeczne** – podmioty ekonomii społecznej, które prowadzą działalność gospodarczą lub odpłatną pożytku publicznego, zatrudniają i aktywizują zawodowo osoby trudnozatrudnialne, nie prywatyzują zysku lub nadwyżki bilansowej i są zarządzane w sposób partycypacyjny,
- **jednostki reintegracyjne** tj. takie, których głównym działaniem jest reintegracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, czyli: Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej.

DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA – gospodarstwo opiekuńcze w formie dziennego domu pomocy.

IDEA PROJEKTU GROWID – INNOWACJE W ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH

Ideą projektu GROWID, w skład, którego wchodzą Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Uniwersytet Rolniczy im. Kołłątaja w Krakowie i Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie, są gospodarstwa rolne, pełniące funkcje społeczne, które są innowacyjnym rozwiązaniem mającym na celu wykorzystanie miejsc, takich jak wieś i gospodarstwa rolne do tworzenia usług dla osób wymagających wsparcia.

Gospodarstwa opiekuńcze na terenach wiejskich w gospodarstwach rolnych mają wiele do zaoferowania. Umożliwiają podopiecznym kontakt ze zwierzętami, dają możliwość przebywania blisko natury, wykonywania lekkich prac w gospodarstwie oraz możliwość nawiązania relacji z innymi ludźmi. Jest to odpowiedź na starzejące się społeczeństwo, poszukiwanie dla gospodarstw rolnych dodatkowych źródeł dochodu, a także podniesienie jakości usług na wsi.

Starość nie musi kojarzyć się już z zamknięciem w czterech ścianach i brakiem aktywności jakiejkolwiek, ale z miłym spędzeniem czasu z osobami w podobnym wieku, z podobnymi problemami, między innymi związanymi ze starzeniem się. Starość, niepełnosprawność czy choroba nie mogą eliminować mieszkańców wsi z udziału w życiu społecznym.

Myślą przewodnią projektu GROWID jest stworzenie sieci gospodarstw pełniących funkcje opiekuńcze, która pozwoli na sprostanie wyzwaniom, przed jakimi stoi polska wieś, które związane są ze starzeniem się społeczeństwa, koniecznością podniesienia jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich oraz poszukiwaniem dodatkowych źródeł dochodów dla właścicieli gospodarstw rolnych. Celem projektu jest stworzenie narzędzi, które doprowadzą do realizacji tej wizji w Polsce. Do najpilniejszych potrzeb jest stworzenie przyjaznego otoczenia prawnego dla osób i podmiotów, które będą prowadzić gospodarstwa opiekuńcze. Konieczne jest określenie dla nich form organizacyjnych i prawnych gospodarstw opiekuńczych, a zarazem stworzenie identycznych wytycznych. Obligatoryjne jest również stworzenie standardów dotyczących zakresu świadczonej opieki, dostosowania pomieszczeń w gospodarstwie rolnym, wyżywienia i w przypadku opieki dziennej ewentualnego dowozu podopiecznych. Konieczne jest zapewnienie odpowiedniego systemu kontroli, np. poprzez włączenie gospodarstw opiekuńczych w istniejący już system pomocy społecznej. Funkcjonowanie gospodarstw opiekuńczych będzie zależało od kształtowania świadomości społecznej w zakresie opieki nad osobami starszymi, niepełnosprawnymi czy chorymi. Gospodarstwa opiekuńcze nie będą w pełni zastępować rodzinom opieki nad osobami potrzebującymi, ale raczej będą stanowiły codzienne wsparcie i odciążenie. Wykorzystanie potencjału gospodarstw opiekuńczych będzie zależało od kształtowania odpowiednich postaw w odniesieniu do tych zagadnień. Powstanie ich zwiększy dostępność usług społecznych na poziomie lokalnym.

W wielu krajach usługi społeczne generują miejsca pracy w społecznościach wiejskich. Tworzenie miejsc pracy w sektorze opieki będzie przeciwdziałać migracji z obszarów wiejskich. Zapewnienie dodatkowych dochodów dla małych gospodarstw wpłynie na zachowanie tradycji i lokalnych tożsamości. Gospodarstwa opiekuńcze będą oferowały usługi, które odciążą rodziny i będą korzystnie wpływały na aktywność zawodową członków rodzin osób potrzebujących pomocy i wsparcia. W związku z powyższym wykorzystanie zasobów gospodarstw rolnych do świadczenia usług społecznych jest racjonalnym i ekonomicznym rozwiązaniem.

Jest to innowacyjne podejście do obserwowanych obecnie zmian demograficznych w naszym kraju. Ze względu na starzenie się społeczeństwa, wydłużającą się długość życia, jak i oczekiwania, co do jego jakości. Bardzo ważne jest, aby osoby starsze jak najdłużej mogły pozostawać

sprawne i aktywne społecznie.

W ostatnich latach wzrasta zapotrzebowanie na usługi rehabilitacyjne, terapeutyczne, opiekuńcze i integracyjne. Powyższe zmiany wymuszają konieczność powstania nowych rozwiązań radzenia sobie ze starzejącym się społeczeństwem. Wykorzystanie nowych funkcji rolnictwa, takich jak rolnictwo społeczne, przyczyni się do rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich i pozwoli stawić czoło rosnącemu zapotrzebowaniu na opiekę i wyłączenie społeczne osób starszych i niepełnosprawnych.

Projekt GROWID ma na celu stworzenie modelu, który umożliwi założenie w Polsce sieci gospodarstw opiekuńczych. Jest on dofinansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach strategicznego programu badań naukowych i prac rozwojowych „Społeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących się rynków" GOSPOSTRATEG. Obecnie obserwowane trendy demograficzne w naszym kraju oraz zachodzące przemiany poddawane są wpływowi procesu globalizacji. Ma to wpływ na procesy migracji młodych osób z obszarów wiejskich do miast w celach zarobkowych. Wynikiem tego jest duży odsetek osób starszych i osamotnionych na obszarach wiejskich. Trudna dostępność mieszkańców wsi do różnego rodzaju usług, w tym usług opiekuńczych sprawia, że seniorowie nie mogą w pełni czerpać radości w jesieni życia. Z badań wynika, że osobom starszym mieszkającym na wsi żyje się ciężej niż osobom z miasta. Mimo, że osoby w wieku senioralnym mają dużo wolnego czasu, to jest on przepełniony samotnością, nieporadnością i często chorobą. Dodatkowo pojawiające się bariery architektoniczne wykluczają osoby starsze z udziału w życiu społecznym. Indywidualizacja życia młodych ludzi sprawia, że osoby starsze czują się wykluczone i poniekąd zaniedbane, mimo, że większość z nich czuje się kochana, szanowana i darzona zaufaniem. Badania potwierdzają, że dużą barierą w aktywnym uczestnictwie w życiu społecznym jest również niska dochodowość gospodarstw. Ograniczenia, które wynikają z wieku wskazują na to, że osoby starsze potrzebują wsparcia.

Pomoc ta oczekiwana jest w codziennym funkcjonowaniu w postaci sprzątania, prania, przygotowywania posiłków, robienia zakupów oraz załatwiania spraw u lekarza czy w urzędzie. Bardzo istotne jest też dotrzymywanie towarzystwa osobie starszej by nie czuła się samotnie. Oprócz zapewnienia pomocy przy pielęgnacji i wyżywieniu, osoby starsze oczekują również kontaktu z naturą i atrakcyjnie spędzonego czasu. Za atrakcje rozumie się spacery oraz rekreację związaną z poprawą kondycji fizycznej i psychicznej. Osoby starsze bardzo ceniłyby sobie zajęcia związane ze swoim hobby oraz różnego rodzaju pracami artystycznymi.

Gospodarstwa opiekuńcze są przyszłością dla całego społeczeństwa i inspiracją dla młodego pokolenia do tworzenia miejsc przyjaznym osobom starszym.

Wypracowanie systemu gospodarstw opiekuńczych sprzyjać będzie powstaniu przyjaznych miejsc, w których wsparcie znajdą osoby starsze i potrzebujące pomocy. Pozwoli to na sprostanie wyzwaniom związanym ze starzeniem się społeczeństwa, poszukiwaniem dodatkowych źródeł dochodu dla właścicieli gospodarstw rolnych oraz podniesieniem jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich.

Została już zakończona faza badawcza projektu, w ramach której zrealizowano 5 zadań z zakresu badań społeczno-ekonomicznych.

Wypracowano model gospodarstwa opiekuńczego i strategię jego wdrażania. Celem tego etapu jest przygotowanie do zastosowania w praktyce usług społeczno-opiekuńczych oraz opracowanie projektu nowych regulacji prawnych oraz budowanie poparcia społecznego dla proponowanych rozwiązań, a także prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych.
Definicja gospodarstwa opiekuńczego zgodnie z modelem gospodarstwa opiekuńczego opraco-

wanego przez konsorcjum GROWID brzmi: „Gospodarstwo opiekuńcze to świadczona w gospodarstwie rolnym usługa w zakresie opieki dziennej i/lub integracji społecznej na rzecz osób i rodzin w celu poprawienia ich funkcjonowania. Gospodarstwo rolne rozumiane jest tu jako grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, oraz prawami i obowiązkami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego". W modelowym gospodarstwie opiekuńczym obowiązkowo mają być świadczone następujące usługi:

- Agroterapia dla uczestników, gdzie będzie realizowany program zajęć terapeutycznych i aktywizacyjnych oparty na rolniczym potencjale gospodarstwa;
- Zajęcia grupowe dla uczestników;
- Pomoc w czynnościach higienicznych;
- Pomoc w załatwianiu codziennych spraw;
- Podawanie napojów i posiłków uczestnikom.

AGROTRENINGI

Liczne badania naukowe wskazują, iż kontakt z naturą, przebywanie w gospodarstwie rolnym i uczestniczenie w pracach gospodarskich, mają pozytywny wpływ na kondycję i zdrowie osób starszych. Powstanie gospodarstw opiekuńczych na terenach wiejskich przyczyni się do poprawy dostępności takich usług na wsi. Będzie to miało również bardzo duże znaczenie nie tylko dla osób potrzebujących wsparcia, ale i dla opiekunów tych osób, którzy bardzo często muszą zrezygnować z aktywności zawodowej.

Gospodarstwa opiekuńcze wpisują się w trend rolnictwa społecznego, który łączy produkcję rolną i leśną ze świadczeniem usług społecznych, który przyczynia się do wzmocnienia integracji społecznej. Przykładem dywersyfikacji jest rolnictwo społeczne, które może przyciągnąć nowych przedsiębiorców, a co za tym idzie, tworzyć miejsca pracy i przynosić dochody rozwijając obszary wiejskie. Może wzmacniać obszary wiejskie poprzez zwiększenie dostępu do usług opieki zdrowotnej i społecznej oraz poprawę jakości życia społeczności wiejskiej. Stanowi to nową szansę dla rolników na zróżnicowanie działalności rolniczej i podniesienie dochodów z gospodarstwa. Usługi te nie tylko dostarczą wiele korzyści dla użytkowników usług opiekuńczych, ale i całemu społeczeństwu. Ważne jest, aby świadczenie tych usług bazowało na zasobach i duchu gospodarstwa. Jest to nie tylko idea, ale i działalność praktyczna.

Prace w ogrodzie przy rozdrabnianiu gałęzi

Tworzenie gospodarstw opiekuńczych związane było z potrzebą wypracowania nowych rozwiązań, które stworzą model zielonej opieki w naszym kraju. Potrzebne jest wskazanie

odpowiednich rozwiązań prawnych, dotyczących możliwości łączenia działalności rolniczej z działalnością opiekuńczą i kontroli jakości świadczonych przez rolników usług oraz finansowania pobytu osób potrzebujących wsparcia w gospodarstwach.

Bardzo ważna jest również współpraca z osobami, którzy chcieliby świadczyć usługi opiekuńcze. Zasadniczą barierą w procesie tworzenia gospodarstw opiekuńczych jest brak jasnych wskazówek dotyczących sposobu działania gospodarstw świadczących opiekę.

W trakcie realizowanych projektów dotyczących gospodarstw opiekuńczych, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie zdiagnozowało mnóstwo zagadnień, które wymagały doprecyzowania. Jedną z kluczowych kwestii, która wymagała dopracowania była metodyka pracy z osobami przebywającymi w gospodarstwie opiekuńczym. Problem dotyczył między innymi sposobu organizacji czasu spędzanego w gospodarstwie, zawodowego przygotowania osób świadczących opiekę oraz obszaru prawdopodobnego oddziaływania terapeutycznego na podopiecznych. W odpowiedzi na te problemy powstał projekt „Agrotreningi – metody pracy z osobami starszymi na obszarach wiejskich". Został on dofinansowany w ramach działalności Małopolskiego Inkubatora Innowacji Społecznych.

Inkubator został stworzony przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w trakcie realizacji projektu wdrażanego na zlecenie Ministerstwa Rozwoju w ramach IV Osi Priorytetowej Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (Działanie 4.1: Innowacje społeczne) i współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Celem projektu było opracowanie scenariuszy zajęć, które mogą być realizowane z udziałem osób starszych na obszarach wiejskich. Koncepcja projektu ściśle nawiązywała do rolnictwa społecznego, a wypracowane produkty współgrają z osiągnięciami projektu „Zielona opieka – gospodarstwa opiekuńcze w województwie kujawsko-pomorskim".

Agrotreningi, to metody pracy z osobami starszymi, które wykorzystują zasoby gospodarcze, krajobrazowe, przyrodnicze oraz kulturowe obszarów wiejskich.

Koncepcja agrotreningów, którą wypracowano, zakłada, że mogą one spełniać przynajmniej kilka funkcji polegających na:

- Podtrzymywaniu osób starszych jak najdłużej w dobrym zdrowiu, aby odwlec w czasie moment, w którym konieczne będzie zapewnienie kosztownego wsparcia specjalistycznego;
- Aktywizacji seniorów – przezwyciężenie osamotnienia starszych ludzi, wykorzystanie ich wiedzy i doświadczenia w działaniu na rzecz lokalnej społeczności;
- Kształtowaniu pozytywnego wizerunku aktywnego seniora na obszarach wiejskich;
- Integracji społeczności lokalnej – animatorzy i uczestnicy agrotreningów powinni przyjmować otwartą i przyjacielską postawę wobec społeczności lokalnej. Radzi się, by brali oni udział w ważnych lokalnych wydarzeniach, takich jak festyny i dożynki oraz by włączać w realizację zajęć członków społeczności lokalnej np. członków rodzin. Zaleca się również organizację zajęć, w których braliby udział jednocześnie osoby starsze, dzieci i młodzież.

W ramach projektu wypracowano pakiet zawierający reguły mówiące o sposobie goszczenia osób starszych w gospodarstwie. Najważniejsze z nich dotyczą działań, w kierunku zachowania samodzielności osób korzystających z opieki, indywidualnego wsparcia, poszanowania wolności i zaangażowania seniorów w prace w gospodarstwie oraz wykorzystanie charakterystycznych dla wsi zasobów. Jest to rozwiązanie, które nawiązuje do tradycji polskiej wsi rozwijając potencjał i zainteresowania seniorów.

KWALIFIKACJE ZAWODOWE

W projekcie „Agrotreningi – metody pracy z osobami starszymi na obszarach wiejskich" powstało 12 scenariuszy warsztatów tematycznych, na które składają się po 4 bloki zajęć. Scenariusze określają przebieg i niezbędny zakres przygotowania osoby prowadzącej zajęcia, opracowane z myślą o osobach, które nie posiadają specjalistycznego przygotowania.

Poszczególne gospodarstwa będą się różnić, między sobą, ale muszą świadczyć wystandaryzowane usługi opisane w prawie. W ramach funkcji społecznych gospodarstwo może spełniać role związane z opieką, terapią, reedukacją, resocjalizacją a nawet aktywizacją zawodową. Świadczone usługi mogą być kierowane do różnych grup odbiorców takich jak osoby starsze, niepełnosprawne, młodzież, dzieci czy osoby uzależnione. Niezależnie od świadczonych usług i grupy odbiorców ważne jest odpowiednie przygotowanie praktyczne i merytoryczne osób prowadzących tego rodzaju działalność. Szczególnie ważne jest, aby posiadana wiedza była sprofilowana pod kątem metod pracy z osobami starszymi czy niepełnosprawnymi, a także technik prowadzenia warsztatów terapii zajęciowej albo sposobów prowadzenia zajęć w gospodarstwie. Istotna jest również znajomość form aktywności lokalnej społeczności. Ze względu na różnokierunkową działalność gospodarstw opiekuńczych, zatrudnienie mogą znaleźć osoby o różnej specjalizacji. Niezależnie od posiadanych kompetencji i obowiązków, osoby, które będą zaangażowane w opiekę nad osobami potrzebującymi pomocy, musza wykazywać się empatią i chęcią niesienia pomocy. Dodatkowo te osoby muszą cechować się umiejętnością nawiązywania kontaktów, zrozumieniem drugiej osoby, uprzejmością i życzliwością. Aby dobrze spełniać swoją rolę muszą także wzbudzać sympatię i zaufanie, by świadczone w ramach rolnictwa społecznego wsparcie i opieka umożliwiały podopiecznym funkcjonowanie w bezpiecznym środowisku. Ważną rolę odgrywają kompetencje społeczne oraz przygotowanie merytoryczne. W gospodarstwie można zaproponować dużo innowacyjnych zajęć wykorzystując jego rolniczy i indywidualny potencjał. Może to być aktywność na świeżym powietrzu, ćwiczenia ruchowe, wspólne gotowanie i jedzenie, a także zajęcia artystyczne. W gospodarstwie opiekuńczym pracę może znaleźć opiekun osoby starszej czy niepełnosprawnej, a także fizjoterapeuta. Wykorzystanie zasobów gospodarstwa rolnego daje podopiecznym szansę na zaspokojenie potrzeby przebywania z naturą oraz ułatwia włączenie w życie gospodarstwa.

Wdrożenie usług opiekuńczych do gospodarstwa wymaga dobrej organizacji pracy i jest bardzo czasochłonne. Wynika to z konieczności przeorganizowania się i nadaniu nowej funkcji gospodarstwu. Musimy wziąć pod uwagę, iż celem osób korzystających z usług gospodarstwa opiekuńczego jest nie tylko udział w zajęciach gospodarskich, ale i zaspokajanie potrzeb społecznych, także nie możemy ich traktować jak zwykłych pracowników w celu np. zwiększenia plonów w gospodarstwie. Jest to jedynie forma rehabilitacji. Czynności prowadzone w gospodarstwie opiekuńczym kierowane są na metodę nauki przez praktykę, której celem jest zwiększenie pewności siebie i podniesienie samooceny. Predyspozycje osób pracujących z osobami starszymi odgrywają bardzo ważną rolę. Należy je rozpatrywać, jako wiedzę i umiejętności praktyczne, a także cechy osobowości. Kompetencje te zależą nie tylko od nabytego doświadczenia i kwalifikacji w tym kursów, szkoleń, studiów oraz praktyk zawodowych, ale równie ważnych predyspozycji danej osoby. Umiejętności te bezpośrednio wpływają na kontakty pomiędzy podopiecznymi a opiekunami. W sprawowaniu opieki bardzo ważne są cechy osobowości takie, jak umiejętność zrozumienia drugiego człowieka, życzliwość, opiekuńczość oraz chęć niesienia pomocy. Kolejną bardzo ważną cechą jest komunikatywność, która jest niezwykle istotna w pracy z ludźmi zamkniętymi w sobie i wycofanymi, co może się okazać trudne i wyczerpujące. Osoba ta musi wykazywać się umiejętnością słuchania, zrozumienia, a także ja-

sno przekazywać informacje. Cecha ta pozwoli wówczas na rozwinięcie jej potencjału w pracy i zwiększy predyspozycje społeczne. Bardzo istotna jest też umiejętność współpracy, ponieważ od niej zależy jakość oferowanego wsparcia osobom przebywającym w gospodarstwie opiekuńczym oraz efektywność działań w celu rozpoznania potrzeb podopiecznych oraz zapewnienia odpowiednich relacji między sobą. Należy zdawać sobie sprawę, iż wsparcie wiedzą i doświadczeniem psychologa jest bardzo ważne w prawidłowym funkcjonowaniu gospodarstwa w tym zakresie oraz kształtowaniu jego działalności opiekuńczej. W celu uporządkowania i dobrej organizacji pracy w gospodarstwie bardzo ważny jest dobór kadry z odpowiednim wykształceniem. Wykształcenie to jest bardzo często zależne od profilu gospodarstwa i docelowej grupy podopiecznych, do której skierowana jest oferta. Decydując się na prowadzenie gospodarstwa opiekuńczego należy mieć na uwadze konieczność współpracy z ośrodkami zdrowia, a także ze specjalistami zajmującymi się zdrowiem psychicznym. Aby zostać opiekunem osób starszych należy zdobyć kwalifikacje zawodowe w zakresie świadczenia opieki nad osobami w wieku senioralnym. Kwalifikacja ta zalicza się do zawodów szkolnych oraz została ujęta w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego. Dotyczy ona praktycznej i teoretycznej wiedzy z zakresu pomocy psychologicznej, socjologicznej i zagrożeń uzależnionych od zdrowia i sposobu życia osób w podeszłym wieku, co pozwala w bezpieczny sposób zajmować się osobami w wieku senioralnym. Kwalifikacje związane z tym zawodem można uzyskać kończąc odpowiednią szkołę policealną lub kurs zawodowy. Głównym celem opiekuna osoby starszej jest pomoc w pokonywaniu trudów dnia codziennego, zaspakajanie podstawowych potrzeb, wsparcie interpersonalne oraz aktywizacja osoby starszej w celu polepszenia jej kondycji fizycznej i psychicznej. Zadania te w gospodarstwie opiekuńczym powinny być wykonywane profesjonalnie z dbałością o wszelkie aspekty zdrowia. Należy podkreślić, iż bardzo ważnym aspektem tej pracy jest chęć niesienia pomocy, łagodne usposobienie oraz motywacja.

Prace w gospodarstwie

RODZAJE TERAPII

Współczesne starsze pokolenie ma coraz większą świadomość zdrowotną i większe oczekiwania na usługi opieki i czasu wolnego. Oczekiwania te związane są z utrzymaniem sprawności, niezależności i samodzielności, a także aktywności społecznej i zawodowej. W związku z tym, że sytuacja człowieka wkraczającego w starość radykalnie się zmienia powoli traci on możliwość pełnienia licznych ról społecznych. Na obszarach wiejskich tym bardziej jest to utrudnione ze względu na ograniczony dostęp do usług społecznych w zakresie ochrony zdrowia, kultury, wypoczynku i rekreacji. Własne ograniczenia, nawyki oraz warunki zewnętrze mają wpływ na nikłe zaangażowanie seniorów w aktywne spędzanie czasu wolnego.

Naprzeciw tym problemom wychodzi koncepcja gospodarstwa opiekuńczego, które jest alternatywą dla starzejącego się społeczeństwa oraz innych dysfunkcji społecznych. Rolnictwo społeczne uwzględnia rozległy zakres różnych praktyk, które łączą pracę w gospodarstwie rolnym z usługami opiekuńczymi. Wszelkie formy rolnictwa społecznego cechują się dwoma wspólnymi elementami: są ściśle związane z działalnością rolniczą i skierowane do osób, które mają określone czasowe lub stałe potrzeby wynikające ze swoich dysfunkcji.

Bardzo powszechne w gospodarstwach opiekuńczych jest wykorzystanie terapii z udziałem zwierząt, która działa uzdrawiająco i pomaga w rekonwalescencji osób potrzebujących. Terapia z udziałem zwierząt nazywana jest zooterapią i jest naturalną metodą wspomagającą leczenie i rehabilitację poprzez dobroczynny kontakt ze zwierzętami. Głaskanie zwierząt, dotykanie, przytulanie, obcowanie z nimi i wspólna zabawa pozytywnie wpływają na osoby z zaburzeniami fizycznymi i psychicznymi. Podopieczni mogą zaznajomić się z zasadami hodowli zwierząt gospodarskich. Obecność zwierząt ma korzystne działanie zarówno na podopiecznych, jak i na zwierzęta, a co za tym idzie ich dobrostan i pielęgnację. Zwierzęta współpracujące z człowiekiem w celach terapeutycznych muszą być odpowiednio przeszkolone i przygotowane, do tego celu wybierane są zwierzęta o łagodnym usposobieniu. Proces nauki zwierząt i ich oswajania powinien przebiegać pod okiem profesjonalisty z zakresu behawiorystyki zwierząt. Wymaga to specjalistycznej wiedzy na temat predyspozycji poszczególnych gatunków zwierząt, które wykorzystywane są do pracy z ludźmi. W Polsce bardzo powszechna jest dogoterapia – terapia z udziałem psa, hipoterapia – terapia z udziałem konia, felinoterapia – terapia z udziałem kota, onoterapia – terapia z udziałem osła oraz alpakoterapia – terapia z udziałem alpaki.

Dogoterapia wykorzystywana jest w terapii i rehabilitacji osób niepełnosprawnych i osób mających problemy z przystosowaniem społecznym. Pies odgrywa dużą rolę motywującą w pracy nad zdobywaniem różnych umiejętności, w tym pokonywanie trudności emocjonalnych. Zajęcia z psem mogą mieć charakter rekreacyjny, terapeutyczny lub edukacyjny. Poprawiają nastrój, mają pozytywny wpływ na rozwój mowy oraz pobudzają zmysły. Dogoterapia dostarcza pozytywnego ładunku emocjonalnego, satysfakcji z obcowania z psem, stymuluje rozwój zmysłów i postrzegania oraz przełamuje lęki w kontaktach z otoczeniem.

Hipoterapia jest to metoda terapii psychoruchowej, która odbywa się przy udziale koni. Stosowana jest w różnym wieku zarówno u dzieci, młodzieży i dorosłych. Oddziałuje jednocześnie psychomotorycznie, psychoruchowo, sensorycznie, psychicznie i społecznie. Metoda ta ma pozytywny wpływ na ludzi z upośledzeniem umysłowym i zaburzeniami emocjonalnymi. Celem terapii z koniem jest przywrócenie pacjentom sprawności fizycznej i psychicznej w możliwym do osiągnięcia zakresie. Konie stosowane w hipoterapii muszą być łagodne, posłuszne, posiadać odpowiedni wiek i budowę. Ten rodzaj terapii zmniejsza napięcie mięśni i koryguje wady postawy. Dzieje się tak za sprawą temperatury ciała zwierzęcia, która jest znacznie wyższa od

temperatury ciała człowieka. Można wyróżnić kilka form hipoterapii: terapia ruchem konia, polega na poddawaniu pacjenta biernym ruchom konia, fizjoterapia na koniu – gimnastyka lecznicza na koniu, polega na wykonywaniu ćwiczeń na koniu oraz terapia polegająca na kontakcie z koniem. Ta ostatnia znajduje odzwierciedlenie w zacieśnianiu więzi emocjonalnej z koniem, często stosowana jest u osób z zaburzeniami psychicznymi i emocjonalnymi, a także w przypadku występowania przeciwskazań do jazdy konnej.

Felinoterapia polega na kontakcie osoby z kotem. Działanie terapeutyczne polega nie tylko na kontakcie fizycznym ze zwierzęciem, ale przebywaniem w jego towarzystwie i obserwacji. Wpływa to na poprawę samopoczucia, zmniejszenie poczucia samotności i obniżenie poziomu lęku. Kontakt z kotem skłania do podejmowania różnych form aktywności, takich jak głaskanie i zabawy, karmienie oraz obserwowanie zachowania kota.

W **onoterapii** wykorzystuje się osły, które zostały udomowione jako pierwsze ze zwierząt, używane czasem jako zwierzę pociągowe lub wierzchowe. Mimo dużego podobieństwa do konia, osły szczególnie wykorzystywane są do pracy z dziećmi ze względu na swój wygląd. Osioł jest niższy od konia, mniej płochliwy i nie wzbudza lęku. Ma łagodny charakter, jest wrażliwy, towarzyski, wierny, ciekawski i wytrzymały, zaś jego chód jest bardziej stateczny niż konia. Onoterapia zalecana jest dla osób z wielorakimi zaburzeniami, w tym między innymi z dysfunkcją wzroku, chorobami psychicznymi i zaburzeniami emocjonalnymi, a także opóźnieniem ruchowym.

Alpakoterapia jest nową dziedziną zooterapii z wykorzystaniem alpak, która wspomaga rehabilitację ruchową i umysłową osób niepełnosprawnych. Alpaka ma spokojną naturę, delikatne usposobienie i nie boi się ludzi. Rehabilitacja polega na głaskaniu, zabawie i karmieniu zwierząt. Ze względu na swoją miękką, ciepłą wełnę, poprzez dotyk uspokaja i zmniejsza poziom lęku i stresu. Wykazują dobroczynne działanie na sferę emocjonalną, fizyczną, poznawczą i społeczną.

Zdobycie kompetencji praktycznych z zakresu obserwowania zachowań zwierząt sprzyja wspomaganiu terapii dla osób potrzebujących. Terapia z udziałem zwierząt wymaga ścisłej współpracy ze środowiskiem medycznym, gdyż jest wsparciem w procesie terapeutycznym. Choć zooterapia nie jest metodą leczenia, to liczne badania wskazują na jej skuteczność we wsparciu leczenia i rehabilitacji różnych chorób oraz zaburzeń poprzez kontakt ze zwierzęciem. Celem jej jest poprawa stanu psychicznego, fizycznego, poznawczego, społecznego i emocjonalnego człowieka.

Działalność rolnicza stwarza dobre warunki do wspierania edukacji, integracji społecznej, terapii, rehabilitacji i usług socjalnych. Kontakt z rytmem gospodarstwa rolnego, zwierzętami gospodarskimi i roślinami oraz możliwość uczestnictwa w cyklu wytwarzania żywności ma korzystny wpływ na rozwój umysłowy i emocjonalny człowieka. Praca w ogrodzie ma działanie terapeutyczne, prozdrowotne, edukacyjne, społeczne w oparciu o zasoby naturalne takie jak rośliny, ogród i las. Forma i intensywność terapii zależy od stanu zdrowia podopiecznego, możliwości i ograniczeń. Świeże powietrze, natura i promienie słoneczne uważane są za niezbędne składniki potrzebne do zdrowego trybu życia. Kontakt z przyrodą, nawet przez jej bierną obserwację, obniża poziom stresu, poprawia samopoczucie i zwiększa kreatywność. Przebywanie wśród przyrody sprzyja stymulacji sensorycznej, która wpływa kojąco na człowieka. Taki rodzaj terapii nazywamy **hortiterapią**. Jest to terapia ogrodnicza, która wykorzystuje zajęcia w ogrodzie i przebywanie wśród roślin w celu poprawy zdrowia psychicznego i fizycznego oraz relacji międzyludzkich. Polega na wykonywaniu pracy w ogrodzie, pracy fizycznej związanej z utrzymaniem ogrodu. Terapia ta jest polecana w przypadku rekonwalescencji i stosowana u osób z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnością, jak również dla osób wykluczonych społecznie, jako metoda uzupełniająca w leczeniu uzależnień. Osoby te uczestniczą w uprawie

Zwierzęta przystosowane do alpakoterapii

i pielęgnacji roślin, co wpływa pozytywnie na ich samopoczucie i rehabilitację. Uczestnicząc w pracach w ogrodzie pozostają w kontakcie z przyrodą i są współodpowiedzialnymi członkami grupy opiekującej się ogrodem. Ogrodoterapia ma wszechstronny wpływ na rozwój i zdrowie człowieka. Nadaje poczucie sprawczości i możliwość wpływu na przyrodę. Dzięki wspólnej pracy w ogrodzie podopieczni wykazują zadowolenie z życia i poczucie wspólnoty, co wspomaga ich rozwój emocjonalny i społeczny. Terapia ogrodnicza w gospodarstwie opiekuńczym odbywa się w oparciu o zasoby gospodarstwa i jego otoczenia. Stwarza możliwość podejmowania szeregu aktywności, takich jak spacery i przestrzeń do pracy artystycznej w plenerze.

Ogrody terapeutyczne to specjalistyczne ogrody służące do prowadzenia usług związanych z „zieloną opieką". Najczęściej powstają przy placówkach opieki zdrowotnej, ośrodkach pomocy społecznej i szkołach dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W niektórych krajach, gdzie hortiterapia jest bardziej popularna, takie ogrody budowane są przy farmach opiekuńczych lub powstają jako niezależne jednostki. Pojęcie „Zielona opieka" określa działania terapeutyczne, prozdrowotne, edukacyjne i społeczne, których głównym elementem jest przyroda. Zajęcia prowadzone są przez gospodarstwa rolne lub farmy opiekuńcze „care farms". Terapia jest oparta o zasoby naturalne takie jak rośliny, ogród, las i zwierzęta. Jedną z form może być hortiterapia, terapia z udziałem zwierząt, ekoterapia, terapia leśna i kąpiele leśne, a także terapia w otoczeniu dzikiej natury. Jej forma i intensywność zależy od stanu zdrowia, możliwości, problemów fizycznych i intelektualnych, diagnozy oraz stanu emocjonalnego podopiecznego. Natura, świeże powietrze i słońce są niezbędne do zachowania zdrowego stylu życia. Już od setek lat wiadomo, że ogrody wywierają dobroczynny wpływ na zdrowie człowieka, co jest poparte wieloma badaniami naukowymi z dziedziny medycyny i psychologii. Kontakt z przyrodą obniża poziom stresu, poprawia samopoczucie i zwiększa kreatywność. Ogród sprzyja stymulacji sensorycznej wpływając kojąco na nerwy. Spacer w ogrodzie zwiększa regenerację sił i wydajność mózgu. Dzięki pracy z ziemią czujemy się szczęśliwsi. Jest to związane ze zdrową bakterią żyjącą w glebie, która jest ważnym składnikiem mikrobiomu jelitowego człowieka odpowiadającej za poziom serotoniny (hormonu szczęścia). Przebywanie w ogrodzie wzmacnia układ odpornościowy i zmniejsza choroby autoimmunologiczne. Umiarkowany wysiłek fizyczny, taki, jak kopanie, sadzenie, podlewanie poprawia wydolność fizyczną organizmu, wzmacnia serce i spala kalorie. Ekspozycja na promienie słoneczne w ogrodzie pomaga syntetyzować odpowiednią ilość witaminy D, szczególnie osobom w wieku senioralnym.

Zaleca się, aby ogród podzielony był na strefy do prowadzenia zajęć praktycznych (hortiterapia czynna) oraz zajęcia wyciszające (hortiterapia bierna). Podział ten najczęściej w gospodarstwie tworzy się w naturalny sposób poprzez ogród uprawny: warzywniak, sad, szklarnia i ogród ozdobny.

Hortiterapia może mieć postać aktywną, polegającą na sadzeniu roślin, siewie, pieleniu, pracach pielęgnacyjnych, koszeniu trawnika i zbiorach w ogrodzie lub szklarni. Bierna forma hortiterapii polega na spacerze, relaksie oraz obserwacji natury, np. poprzez widok z okna na ogród. Spacerowanie ścieżką sensoryczną w ogrodzie stymuluje wszystkie pięć zmysłów: wzrok, dotyk, słuch, zapach i smak.

Terapie rolnicze mają przede wszystkim działanie profilaktyczne i równoważące deficyty społeczne. Programy terapii rolniczych mogą być prowadzone w ramach gospodarstwa opiekuńczego, w działalności agroturystycznej lub Zagrodzie Edukacyjnej. Cele terapeutyczne w odniesieniu do osób starszych dotyczą zdobywania nowych lub odzyskiwania starych umiejętności, stymulacji zmysłu dotyku, wzmocnienia mięśni, poprawy chwytu, koordynacji ruchowej, wytrzymałości i równowagi. Praca z roślinami daje spełnienie i sprawia, że seniorzy czują się potrzebni.

Kolejną formą terapii jest **terapia kulinarna** oparta na warsztatach z gotowania i przetwór-

Prace w gospodarstwie

stwie żywności. Zajęcia w kuchni i praca przy przetwarzaniu żywności pomagają podopiecznym rozwijać umiejętności niezbędne do samodzielnego życia. W przypadku osób starszych terapia żywieniowa może mieć zastosowanie w leczeniu zaburzeń odżywiania, lęków, depresji lub wdrożenia diety związanej z chorobą. Zajęcia z gotowania uczą niezależności w zakresie zaspokajania podstawowych potrzeb, są również pomocne w profilaktyce zdrowia i zmianie nawyków żywieniowych, a zajęcia z przetwórstwa usprawniają funkcjonowanie i mogą być pomocne w zdobyciu zatrudnienia.

Gotowanie ma wiele aspektów:

- **społeczny** – gotowanie integruje ludzi przy okazji zakupów, wspólnego przygotowywania posiłków i biesiadowania, czerpiemy radość z ugotowanego posiłku i zwiększamy pewność siebie;
- **interpersonalny** – gotowanie i przygotowywanie jedzenia sprawia, że ludzie czują się dobrze ze sobą, ponieważ jest to dla nich forma troszczenia się o innych i pomaga odkryć drobne przyjemności i hobby. Gotowanie jest motywujące, ponieważ w większości potraw możemy doświadczyć poczucia natychmiastowego samozadowolenia;
- **poznawczy** – jedzenie ma wiele znaczeń kulturowych, społecznych i religijnych. Pozwala nabyć nowe umiejętności, które mogą pomóc w samodzielnym i zdrowym życiu. Zachęca do kreatywności;
- **fizyczny** – wymagana jest dobra koordynacja ruchowa, siła mięśni w rękach do krojenia, siekania, miksowania i dźwigania. Ze względu na bezpieczeństwo bardzo ważna jest również świadomość sensoryczna podczas używania ostrych i gorących przedmiotów.

Wyróżniamy również terapię opartą na wiejskim rękodziele i sztuce. Ten rodzaj terapii nazywany jest arteterapią.

Arteterapia inaczej terapia poprzez sztukę, tj. plastykę, muzykę, taniec, rzeźbę i teatr. Należy do formy terapii ekspresyjnej, która wykorzystuje proces twórczy do poprawy samopoczucia umysłowego, fizycznego i emocjonalnego. W terapii seniorów pomaga zapobiegać chorobom wieku starszego.

Pełni funkcje naprawcze poprzez odzyskanie psychicznej równowagi, leczeniu lęków, frustracji i depresji, ułatwia budowanie pozytywnego nastawienia do świata, ułatwia komunikację z innymi ludźmi, podwyższenie samooceny i zmniejszenie agresji. Pełni również funkcje rekreacyjne, gdyż zajęcia z terapii sztuką mogą być doskonałą formą relaksu i spędzenia wolnego czasu, a także edukacyjną, polegającą na zdobywaniu nowej wiedzy, umiejętności wzbogacając życie wewnętrzne.

Wyróżniamy tu:

- **plastykoterapię** – wykorzystuje techniki plastyczne: malowanie, rysowanie, szkicowanie, kolorowanie i modelowanie. Pozwala na porozumiewanie się niewerbalne.;
- **muzykoterapię** – oddziałuje dźwiękami, wyzwalając emocje i przeżycia;
- **choreoterapię** – inaczej terapia tańcem, ćwiczenia i ruch wykorzystywane są do wyrażania uczuć i doświadczeń oraz radzenia sobie z nimi;
- **biblioterapia** – terapia przez literaturę, czytanie i omawianie książek, jako forma spędzania czasu, rozwijanie wyobraźni i wrażliwości oraz wsparcie w rozwiązywaniu problemów;
- **filmoterapia** – oglądanie i dyskutowanie o filmach, rozwiązywanie swoich problemów w ramach psychoterapii;
- **fotografoterapia** – zdjęcia służą jako zbiór wspomnień i głęboko skrytych emocji;

- **chromoteria** – przebywanie w otoczeniu kolorów, wykonywanie prac plastycznych z użyciem kolorowych kredek lub farb.

Jako formę terapii możemy również potraktować zajęcia wykorzystujące tradycyjne zawody i umiejętności. **Ergoterapia** to forma rehabilitacji zawodowej poprzez wykonywanie pracy. Może ona mieć znaczenie usprawniające po przebytej chorobie, osób ze wczesną demencją lub wypadkach. Ergoterapia wspiera samorozwój, sprawność fizyczną i asertywność. Poprawia zdolność do wykonywania samodzielnych czynności i życiowej zaradności poprzez różne techniki terapii zajęciowej. Poprzez rozwój umiejętności planowania, komunikowania się oraz podejmowania decyzji przygotowuje do życia społecznego.

W ergoterapii wykorzystuje się następujące rzemiosło wiejskie:

- **Garncarstwo** – tworzenie ceramicznych naczyń i przedmiotów codziennego użytku z naturalnej gliny. Dodatkowo naczynia mogą być pokryte kolorową glazurą. Mają one zastosowanie w gospodarstwie domowym, ogrodnictwie i budownictwie. Naczynia odstawia się do powolnego suszenia. Po wyschnięciu wstawia się do specjalnego pieca i wypala przez kilkanaście godzin w temperaturze około 1000°C, ale istnieje też glina „samoutwardzalna", której po wyschnięciu nie trzeba wypalać.
- **Wikliniarstwo** – jest to rzemiosło polegające na wytwarzaniu przedmiotów z wikliny, takich jak: kosze, meble np. ogrodowe, płoty.
- **Bednarstwo** – jest to produkcja drewnianych naczyń i przedmiotów takich, jak: beczki, maselnice, wiaderka, łopaty do chleba itp. z klepek z drewna świerku, sosny, lipy i olchy. W obecnych czasach bednarstwo staje się coraz bardziej popularne ze względu na wytwarzanie i przechowywanie w naturalny, tradycyjny sposób żywności tj. kiszenie kapusty i ogórków w drewnianych beczkach, dojrzewanie wina lub zakwasu do chleba.
- **Hafciarstwo** – jest dziedziną włókiennictwa uwzględniającą ręczne i maszynowe wytwarzanie haftów. Można nimi ozdabiać chusty, serwetki, obrusy, odzież. Współcześnie łączone jest z różnymi ozdobami, takimi, jak pióra, cekiny, koraliki itp.
- **Tkactwo** – dział zajmujący się wytwarzaniem tkanin, które powstają przez wplatanie prostopadle dwóch różnych rodzajów nici w celu uzyskania tkaniny. Surowcami, z których wytwarzano tkaniny były włókna naturalne, pochodzenia roślinnego, takie jak: len, konopie, bawełna lub zwierzęcego: wełna owcza, kozia, wielbłądzia i len oraz jedwab. Na chwilę obecną tkactwo wykorzystywane jest do produkcji dywanów i tradycyjnych kilimów.
- **Zabawkarstwo** – produkcja zabawek z tkanin lub drewna polegająca na wyrobie ręcznym, chałupniczym. Do najpopularniejszych należą ptaszki i koniki, wykonywane są według określonych wzorów. Sprzedawane były na targach, jarmarkach i odpustach. Teraz wykorzystywane są jako atrakcja turystyczna.
- **Rymarstwo** – wytwarzanie siodeł, uprzęży i akcesoriów jeździeckich. Wykonywane są ręcznie lub za pomocą maszyn do szycia.

Terapia świadczona dla osób starszych w gospodarstwie opiekuńczym musi być świadomym działaniem osoby prowadzącej zajęcia, która będzie im pomagać i wspierać w swoich słabościach, a także poprawiać ich funkcjonowanie. Terapie rolnicze i animacje czasu wolnego dobrze się wpisują w ideę aktywnego starzenia się społeczeństwa. Jest to skuteczne działanie z zakresu profilaktyki prozdrowotnej. Podtrzymywanie seniorów w dobrym zdrowiu, a także ich aktywizacja będzie miała duży wpływ na przeciwdziałanie negatywnym skutkom starzenia się społeczeństwa.

Przykład ergotreapii

ROLNICTWO SPOŁECZNE – PODSUMOWANIE

Rolnictwo społeczne to innowacyjne działanie podejmowane przez rolników, dotyczące wykorzystania zasobów rolnych (rośliny i zwierzęta) w celu świadczenia usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych lub edukacyjnych. Do tej pory funkcjonują wielopokoleniowe rodziny wiejskie, które udzielają wsparcia osobom potrzebującym, a także samopomoc sąsiedzka, ale to za mało.

Wobec tendencji związanej ze starzeniem się społeczeństwa należy wypracować nowy model opieki, który będzie funkcjonował w środowisku wiejskim, gdzie seniorzy mają bezpośredni kontakt z naturą i środowiskiem wiejskim, co nie jest bez znaczenia dla zachowania zdrowia oraz do tworzenia gospodarstw opiekuńczych wysokiej jakości. Rolnictwo społeczne wykorzystuje zasoby rolne w celu powstania świadczeń takich jak terapia, rehabilitacja, chronione miejsca pracy oraz innych działań, które przyczyniają się do integracji społecznej. Chodzi o stworzenie w ramach gospodarstwa rolnego warunków dla osób o specjalnych potrzebach do uczestnictwa w codziennych zajęciach w gospodarstwie i aby zapewnić im rozwój i dobre samopoczucie.

Według badań przeprowadzonych przez konsorcjum GROWID, społeczeństwo obecnie charakteryzuje się niską świadomością związaną z ideą rolnictwa społecznego, utożsamiając je tylko z sektorem rolnym. Przez rolnictwo społeczne należy rozumieć również wszelkie działania podejmowane na rzecz aktywności osób starszych. Gospodarstwa opiekuńcze stanowią element szerokiej koncepcji rolnictwa wielofunkcyjnego i usługowo-społecznego w nawiązaniu do opieki zdrowotnej na poziomie lokalnym.

Wraz z wydłużającą się długością życia i wzrostem ilości osób w podeszłym wieku problem opieki staje się coraz bardziej nurtujący. W naszym kraju system opieki senioralnej nie nadąża za popytem na te usługi. Zachodzi potrzeba wypracowania jednolitego systemu, który dawałby gwarancję jakości, stabilności i dostępności. Bardzo często barierą jest również odległość.

Prace w ogródku gospodarstwa

Prace w ogródku - sadzenie sałaty

Należałoby się skłonić by rozwiązać również tę kwestię, gdyż ze względu na ograniczone możliwości komunikacyjne powyższa usługa staje się nieosiągalna dla większości osób starszych. Zachodzące zmiany demograficzne oraz duża migracja młodych osób do miast nasila zjawisko osamotnienia osób starszych. Rozwiązaniem byłyby gospodarstwa opiekuńcze utworzone na bazie gospodarstw rolnych, które przybliżyłyby znane im miejsce z rodzinną, domową atmosferą, zwiększając ich jakość życia. Dzięki rolniczemu charakterowi gospodarstwa, podopieczni mogą doświadczać zdrowotnego oddziaływania przyrody i kontaktu ze zwierzętami, a poprzez uczestnictwo w drobnych pracach domowych lub gospodarskich czuć się potrzebnym i czerpać radość z przebywania z drugim człowiekiem. Korzyścią dla rolników, oprócz satysfakcji związanej z niesieniem pomocy, jest przede wszystkim dodatkowe źródło dochodu. Prowadzeniem takiego gospodarstwa zajmują się rolnicy lub domownicy gospodarstw opiekuńczych. Odbiorcami tych usług mogą być osoby starsze, osoby z dysfunkcjami, uzależnieniami, a także trudna młodzież. Prowadzone zajęcia nastawione są na integrację oraz aktywny udział w zajęciach gospodarskich. Na chwilę obecną w Polsce uwarunkowania prawne pozwalają na prowadzenie gospodarstwa opiekuńczego w formie działalności gospodarczej lub podmiotu ekonomii społecznej: fundacji lub stowarzyszenia.

BIBLIOGRAFIA

- Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie „Formy edukacji i możliwości kierunkowego doskonalenia zawodowego osób zaangażowanych w działalność gospodarstwa społecznego w Polsce", Projekt GROWID, Kraków 2022
- Gospodarstwa opiekuńcze „Jesień życia w rytmie natury", Projekt GROWID
- Konrad Stępnik, Michał Wnęk, Malwina Kamińska „Model gospodarstwa opiekuńczego", Projekt GROWID, Kraków 2020
- Józefina Król, Konrad Stępnik, Wioleta Knapik, Piotr Nowak, Michał Wnęk „Identyfikacja i analiza dotychczas podejmowanych inicjatyw w zakresie łączenia działalności rolniczej i opiekuńczej w Polsce" , Projekt GROWID, Kraków 2020
- Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Oddział w Krakowie. Instrukcje wdrożeniowe „Ogród terapeutyczny", Kraków 2021
- Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie. Materiały konferencyjne „Usługi opiekuńcze jako przyszłościowa forma działalności gospodarczej na obszarach wiejskich", Tleń 2018
- Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie „Rozwój usług opiekuńczych na terenach wiejskich", Praca zbiorowa pod redakcją Justyny Lesiewicz, Minikowo 2018
- Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie „Gospodarstwa opiekuńcze – budowanie sieci współpracy", Kraków 2017
- Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie „Gospodarstwa opiekuńcze w Borach Tucholskich a doświadczenia holenderskie", Minikowo 2014
- https://www.gov.pl/web/rodzina/ekonomia-spoleczna-i-solidarna-1
- https://www.gov.pl/web/rolnictwo/gospodarstwa-opiekuncze
- https://www.gov.pl/web/rolnictwo/gospodarstwa-opiekuncze--trwaja-prace-wdrozeniowe

Terapia kulinarna

Terapia kulinarna

Przebywanie wśród zwierząt

SPIS TREŚCI

Czym jest gospodarstwo opiekuńcze?.....3
Zasady prowadzenia gospodarstwa opiekuńczego.....4
Idea projektu GROWID - Innowacje w rozwoju obszarów wiejskich.....5
Agrotreningi.....7
Kwalifikacje zawodowe.....9
Rodzajeterapii.....11
Rolnictwo społeczne - podsumowanie.....19
Bibliografia.....21

Czym tak naprawdę jest SIR?

Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich to struktura oparta na doradztwie rolniczym. Jej funkcjonowanie zapewniają publiczne jednostki doradztwa rolniczego, tj. Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, jako koordynator oraz 16 Ośrodków Doradztwa Rolniczego, które odpowiedzialne są za realizacje zadań w poszczególnych województwach. Zespoły SIR działają w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW). Uczestnikami działań podejmowanych na rzecz Sieci mogą być wszystkie podmioty zaangażowane w rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich. W działalność zaangażowane są również jednostki naukowo-badawcze oraz przedsiębiorcy działający na rzecz obszarów wiejskich.

Garść informacji:

SIR powstała w 2015 r., aby wspierać wzrost innowacyjności w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich. Od tego czasu 16 ODR-ów aktywnie realizuje cele i operacje na rzecz Sieci. Każdy ośrodek organizuje wszelkiego rodzaju aktywności, aby móc stworzyć sieć kontaktów o jak największym zasięgu. Aktywności te prowadzone są w różnych formach takich jak np.: wyjazdy studyjne, webinaria, konferencje, konkursy, audycje radiowe czy też filmy. Wszystko po to, aby podtrzymać i upowszechniać ideę SIR.

Nasze cele:

Głównym celem jest wspieranie innowacji w rolnictwie, leśnictwie, produkcji żywności i na obszarach wiejskich. Szczególną uwagę skupia się na pozyskiwaniu i utrwalaniu sieci kontaktów pomiędzy rolnikami, a doradcami oraz innymi podmiotami wspierającymi innowacje. Zadania Sieci ułatwiają wymianę fachowej wiedzy i dobrych praktyk w danym zakresie oraz pomagają w tworzeniu się grup operacyjnych i opracowaniu różnych projektów. W osiągnięciu tych celów na terenie województwa pomorskiego pomaga Zespół ds. Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, działający w Pomorskim Ośrodku Doradztwa Rolniczego w Lubaniu. W skład Zespołu wchodzą koordynatorzy i brokerzy innowacji, którzy wspólnie promują Sieć, identyfikują potrzeby grupy docelowej w zakresie organizacji i realizacji operacji, aktywizują potencjalnych partnerów oraz pomagają w tworzeniu grup operacyjnych.

Interwencja „Współpraca Grup Operacyjnych EPI" Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 – 2027.

Celem interwencji jest tworzenie grup operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa (GO EPI) oraz opracowanie i wdrożenie innowacyjnych projektów tych grup, z uwzględnieniem potrzeb rolników, łączące partnerów dysponujących wiedzą z wzajemnie uzupełniających się dziedzin oraz oparte na interaktywnym modelu innowacji.

NOTATKI

NOTATKI

POMORSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W LUBANIU
Lubań, ul. Tadeusza Maderskiego 3, 83-422 Nowy Barkoczyn
tel. 58 326 39 00, e-mail: sekretariat@podr.pl

Oddział w Starym Polu
ul. Marynarki Wojennej 21, 82-220 Stare Pole
tel. 55 270 11 11 lub 270 11 00, e-mail: starepole@podr.pl

PZDR w Bytowie
ul. Wojska Polskiego 33, 77-100 Bytów
tel. kom. 797 010 654,
e-mail: bytow@podr.pl

PZDR w Chojnicach
ul. Łużycka 1A, 89-600 Chojnice
tel. kom. 797 010 666,
e-mail: chojnice@podr.pl

PZDR w Człuchowie
ul. Wojska Polskiego 1, 77-300 Człuchów
tel. kom. 609 920 048,
e-mail: czluchow@podr.pl

PZDR w Gdańsku
ul. Zygmunta Wróblewskiego 3,
83-000 Pruszcz Gdański
tel. kom. 607 930 419, e-mail: gdansk@podr.pl

PZDR w Kartuzach
ul. Kościuszki 12, 83-300 Kartuzy
tel. kom. 797 010 695
e-mail: kartuzy@podr.pl

PZDR w Kościerzynie
ul. Przemysłowa 7 F, 83-400 Kościerzyna
tel. kom. 797 010 622,
e-mail: koscierzyna@podr.pl

PZDR w Kwidzynie
ul. Chopina 42, 82-500 Kwidzyn
tel. kom. 517 923 222,
e-mail: kwidzyn@podr.pl

PZDR w Lęborku
ul. Wojska Polskiego 31, 84-300 Lębork
tel. kom. 797 010 584
e-mail: lebork@podr.pl

PZDR w Pucku
ul. Wejherowska 5, 84-100 Puck
tel. kom. 510 890 908,
e-mail: puck@podr.pl

PZDR w Słupsku
ul. Aleja 3 Maja 44, 76-200 Słupsk
tel. kom. 609 920 046,
e-mail: slupsk@podr.pl

PZDR w Starogardzie Gdańskim
Nowa Wieś Rzeczna, ul. Rzeczna 18,
83-200 Starogard Gdański
tel. kom. 797 010 635, e-mail: starogard@podr.pl

PZDR w Starym Polu
powiat malborski: ul. Marynarki Wojennej 21,
82-220 Stare Pole, tel. 55 270 11 19
powiat nowodworski: ul. Plac Wolności 22,
82-100 Nowy Dwór Gdański,
tel. kom. 665 433 533
e-mail: malbork@podr.pl

PZDR w Sztumie
ul. Mickiewicza 39, 82-400 Sztum
tel. kom. 693 970 004,
e-mail: sztum@podr.pl

PZDR w Tczewie
ul. 30 Stycznia 50, 83-110 Tczew
tel. kom. 797 010 690,
e-mail: tczew@podr.pl

PZDR w Wejherowie
ul. Sobieskiego 241, 84-200 Wejherowo
tel. kom. 607 427 250,
e-mail: wejherowo@podr.pl

Dziękujemy za poświęcony czas
i zapraszamy do wypełnienia ankiety,
w której można ocenić tą broszurę.

KLIKNIJ TUTAJ

lub zeskanuj
kod QR telefonem